

سلامت و رفاهیت

دانشگاه قم

دانشکده آموزش‌های الکترونیکی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

عنوان:

بررسی تطبیقی قرار بازداشت موقت در قوانین ایران و سوریه

استاد راهنما:

دکتر روح‌الله اکرمی

نگارنده:

حسین عاشورخانی

پاییز ۱۳۹۹

تاریخ: ۹۹/۱۱/۱۵
شماره: ۱۲۷۸
پیوست:

برش

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف»

جلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد (تاپیوسته) آقای حسین عاشورخانی رشته حقوق جزا و جرم شناسی (دوره مجازی) به شماره دانشجویی ۹۵۴۴۰۹۵۰۵۱ دوره مجازی (الکترونیکی) تحت عنوان بررسی تطبیقی قرار بازداشت موقت در قوالتین ایران و سوریه با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۸ تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت قرار نگرفت و نامبرده نمره با عدد ۱۸/۵ با حروف جدا و نسیب با درجه عالی خیلی خوب خوب متوسط مردود دریافت نمود

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
روح الله اکرمی	استاد راهنما	دانشیار	
عادل ساریخانی	استاد ناظر	استاد	
ابوالفتح خالقی	نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی	دانشیار	

مدیر تحصیلات آموزشی
نام و امضاء

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده
نام و امضاء

نشانی:
قم: جاده قدیم اصلهجان،
دانشگاه قم
کد پستی: ۳۷۱۶۱۳۶۶۱۱
تلفن: ۳۳۸۵۳۳۱۱
نور نویسی:
معاونت آموزشی ۳۳۸۵۵۶۲۳
معاونت اداری ۳۳۸۵۵۶۲۴
معاونت دانشجویی ۳۳۸۵۵۶۲۸

ماده ۲۲ آیین نامه کارشناسی ارشد سال ۱۳۹۹، نمره پایان نامه در میانگین کل محاسبه نمیشود و ارزشیابی آن به صورت کلی و به شرح زیر انجام میشود:
* مردود (کمتر از ۱۴)
* متوسط (۱۴ - ۱۵/۹۹)
* خوب (۱۶ - ۱۷/۹۹)
* خیلی خوب (۱۸ - ۱۸/۹۹)
* عالی (۱۹ - ۲۰)

مدیریت تحصیلات تکمیلی
« تعهد نامه اصالت پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد »

اینجانب آقای حسین عاشورخانی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد (نابيوسته) به شماره دانشجویی ۹۵۴۴۰۹۵۰۵۱ در رشته حقوق جزا و جرم شناسی (دوره مجازی) که در تاریخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۸ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی تطبیقی قرار بازداشت موقت در قوانین ایران و سوریه با کسب نمره ۱۸٫۷۰ با درجه خیلی خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

۱) این پایان نامه/رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام .

۲) این پایان نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳) چنانچه بعد از فراغت تحصیل قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه/رساله داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیریم و دانشگاه قم مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت .

حسین عاشورخانی
تاریخ و امضاء

گواهی امضاء

صحت امضای دانشجو مورد تایید میباشد .

نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی

ابوالفتح خالقی

تاریخ و امضاء

تقدیر و تشکر

خدای را شاکرم که فرصتی دیگر برای تحصیل علم نصیبم فرمود و در این مسیر، توفیق آشنایی با اساتیدی را روزی ام کرد تا علاوه بر علم آموزی، از فضیلت و کرامت انسانی نیز بهره مند شوم.

از استاد ارجمند؛ جناب آقای دکتر روح الله اکرمی که زحمت راهنمایی پایان نامه حاضر را بر عهده داشتند و با تواضع علمی و اخلاقی، فرصت تجربه اندوزی و علم آموزی را برایم فراهم نمودند، کمال تشکر را دارم.

از استاد عزیز؛ جناب آقای دکتر ابوالفتح خالقی که علاوه بر تدریس برخی از دروس در دوران تحصیل، زحمت داوری این پایان نامه را نیز بر عهده داشتند، سپاسگزارم.

تقدیم به

همسر عزیزم

به پاس شعور کم نظیر، صبر بی بدیل و مسلمانی اصیلش در سفر

زندگی که سفری متعالی و آرامش بخش بوده است.

چکیده

قرار بازداشت موقت، مهم‌ترین و سنگین‌ترین قرار تأمین است. هرگونه افراط در صدور چنین قرار می‌تواند ضمن نقض اصل برائت، حقوق و آزادی متهمین را سلب نماید. از طرفی تفریط در صدور این قرار نیز می‌تواند حقوق جامعه و بزه‌دیدگان را نقض نموده و ناامنی روانی آن‌ها را موجب گردد. از این رو مقایسه موارد و شرایط صدور قرار بازداشت در قوانین ایران و سوریه ضمن کمک به بهبود رویه‌های قضایی، می‌تواند موجب حفظ هرچه بیشتر تعادل میان حقوق متهمین و جامعه شود.

در این پایان نامه جهت گردآوری اطلاعات از روش اسنادی و کتابخانه‌ای و نیز برای بررسی نتایج به‌دست‌آمده، از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است.

براساس نتایج این پایان نامه، در قانون آیین دادرسی کیفری سوریه، در زمینه صدور قرار بازداشت اختیارات وسیع‌تری به بازپرس داده شده که این امر می‌تواند موجب تأمین هرچه بیشتر حقوق جامعه و بزه‌دیدگان گردد. در مقابل؛ حقوق و آزادی‌های متهم در قانون آیین دادرسی کیفری ایران بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. مواردی نظیر حق اعتراض متهم به قرار بازداشت صادره، تعیین حدود و محدودیت برای مدت زمان بازداشت و لزوم جبران ضرر ناشی از بازداشت ناروا، در قانون ایران به خلاف قانون سوریه از موارد مهم در خصوص توجه به حقوق متهم محسوب می‌گردد.

کلمات کلیدی:

قرار بازداشت موقت، قوانین ایران، قوانین سوریه.

فهرست

۱	مقدمه
۱	الف - بیان مسئله
۴	ب- اهمیت موضوع
۵	ج- اهداف تحقیق
۶	د- سؤالات تحقیق
۷	هـ - فرضیات تحقیق
۷	و- روش تحقیق
۷	ز- ساختار تحقیق
۸	ح- پیشینه تحقیق

۱۱ فصل اول: کلیات

۱۱ مبحث اول: مفاهیم

۱۱	گفتار اول: قرار تأمین
۱۱	بند اول: مفهوم لغوی
۱۲	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۱۴	گفتار دوم: قرار بازداشت موقت
۱۴	بند اول: مفهوم لغوی
۱۴	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۱۷	بند سوم: مقایسه مفهوم بازداشت با مفاهیم مشابه آن

۲۰ مبحث دوم: پیشینه تاریخی بازداشت موقت

۲۰	گفتار اول: سابقه بازداشت موقت در جهان
۲۲	گفتار دوم: بازداشت در ایران باستان
۲۴	گفتار سوم: بازداشت در رم باستان
۲۵	گفتار چهارم: بازداشت در سوریه

مبحث سوم: بازداشت در عصر اسلام ----- ۲۵

گفتار اول: حبس در فقه امامیه ----- ۲۶

بند اول: بیان نظریه ----- ۲۷

بند دوم: نمونه‌هایی از تجویز حبس توسط فقهای امامیه ----- ۲۷

گفتار دوم: حبس در فقه عامه ----- ۳۱

بند اول: بیان نظریه ----- ۳۲

بند دوم: نظر جمهور فقهای عامه ----- ۳۲

بند سوم: نظریه مصلحت (مقاصد الشریعه) ----- ۳۳

مبحث چهارم: بررسی اهداف، پیامدها، مزایا و معایب قرار بازداشت موقت ----- ۳۴

گفتار اول: اهداف و پیامدهای مثبت اخذ تأمین قرار بازداشت موقت ----- ۳۴

بند اول: دسترسی به متهم و حضور به‌موقع وی در دادگاه ----- ۳۴

بند دوم: ممانعت از فرار و پنهان شدن متهم ----- ۳۵

بند سوم: ممانعت از امحاء آثار و ادله جرم ----- ۳۶

بند چهارم: ممانعت از تبانی با سایر متهمین، شهود و مطلعین ----- ۳۷

بند پنجم: تأمین منافع متهم ----- ۳۸

بند ششم: پیشگیری از وقوع جرم یا تکرار آن ----- ۳۸

بند هفتم: ممانعت از جریحه‌دار شدن افکار و احساسات عمومی ----- ۴۰

گفتار دوم: پیامدهای منفی بازداشت موقت ----- ۴۱

بند اول: تعارض با اصل برائت ----- ۴۲

بند دوم: تأثیر بر سرنوشت دعوا ----- ۴۴

بند سوم: تعارض با اصل تساوی سلاح‌ها ----- ۴۵

بند چهارم: ایراد خسارات مادی و معنوی برای متهم و خانواده‌اش ----- ۴۶

بند پنجم: استفاده از بازداشت به‌عنوان ابزاری برای اخذ اقرار ----- ۴۷

بند ششم: سلب اعتماد از دستگاه قضایی و عدالت ----- ۴۸

بند هفتم: آثار سوء ناشی از مصاحبت و معاشرت با سایر متهمین یا مجرمین ----- ۴۸

بند هشتم: صرف هزینه‌های قابل توجه ----- ۴۹

فصل دوم: ضوابط ناظر بر صدور قرار بازداشت موقت _____ ۵۱

مبحث اول: قلمرو جواز بازداشت موقت _____ ۵۱

گفتار اول: اصل ممنوعیت صدور قرار بازداشت موقت _____ ۵۱

گفتار دوم: استثنائات اصل _____ ۵۴

بند اول: مصادیق بازداشت الزامی _____ ۵۴

بند دوم: چالش و اختلاف نظر جدی در تفسیر برخی موارد قرار بازداشت موقت _____ ۵۹

بند سوم: مصادیق بازداشت اختیاری _____ ۶۳

مبحث دوم: مراجع صالح در صدور قرار بازداشت موقت _____ ۶۵

گفتار اول: مراجع صالح در صدور قرار بازداشت در دادسرا (ایران) _____ ۶۶

بند اول: بازپرس _____ ۶۶

بند دوم: دادستان _____ ۶۷

بند سوم: دادیاران _____ ۶۷

گفتار دوم: مراجع صالح در صدور قرار بازداشت در دادسرا (سوریه) _____ ۶۸

بند اول: بازپرس _____ ۶۹

بند دوم: دادستان _____ ۶۹

گفتار سوم: مراجع صالح در صدور قرار بازداشت در دادگاهها (ایران) _____ ۷۰

بند اول: دادرس دادگاه _____ ۷۰

بند دوم: رئیس حوزه قضایی _____ ۷۱

بند سوم: رؤسای شعب دادگاههای کیفری یک، دو و انقلاب _____ ۷۱

بند چهارم: قاضی اطفال و نوجوانان _____ ۷۲

بند پنجم: رئیس دادگاه بخش _____ ۷۳

بند ششم: رئیس دادگاه تجدیدنظر استان _____ ۷۴

بند هفتم: قاضی دادگاه کیفری یک _____ ۷۵

گفتار چهارم: مراجع صالح در صدور قرار بازداشت در دادگاهها (سوریه) _____ ۷۵

بند اول: قضات ارجاع (احاله) _____ ۷۵

بند دوم: دادگاه بدوی: _____ ۷۶

بند سوم: دادگاه‌های صلح ----- ۷۷

بند چهارم: دادگاه استینافِ جنحه‌ها ----- ۷۹

بند پنجم: دادگاه‌های جنایی ----- ۷۹

مبحث سوم: مهم‌ترین شرایط صدور قرار بازداشت موقت ----- ۸۱

گفتار اول: شرایط ماهوی صدور قرار بازداشت ----- ۸۱

گفتار دوم: وجود ادله کافی بر توجه اتهام به متهم ----- ۸۳

گفتار سوم: رعایت تناسب قرار بازداشت با شرایط اتهام و متهم ----- ۸۵

گفتار چهارم: تفهیم اتهام، انجام تحقیق و ابلاغ قرار ----- ۹۰

گفتار پنجم: موافقت دادستان ----- ۹۲

فصل سوم: آثار مترتب بر صدور قرار بازداشت موقت ----- ۹۴

مبحث اول: آثار ناظر در زمان صدور و اثنای اجرای قرار بازداشت موقت ----- ۹۴

گفتار اول: ایجاد حق اعتراض متهم به صدور قرار بازداشت ----- ۹۴

گفتار دوم: ایجاد تکلیف مرجع قضایی در کنترل و جاهت استمرار قرار بازداشت ----- ۹۹

بند اول: مدت استمرار قرار بازداشت موقت ----- ۹۹

بند دوم: تکلیف به کنترل استمرار قرار بازداشت موقت ----- ۱۰۷

مبحث دوم: آثار ناشی از اجرای قرار بازداشت موقت ----- ۱۱۱

گفتار اول: ضرورت احتساب ایام بازداشت در محکومیت کیفری ----- ۱۱۱

گفتار دوم: ضرورت جبران خسارات ناشی از بازداشت موقت ناروا ----- ۱۱۷

نتایج ----- ۱۲۲

پیشنهادها ----- ۱۳۴

فهرست منابع فارسی ----- ۱۳۵

فهرست منابع عربی ----- ۱۳۸

مقدمه

الف – بیان مسئله

قرار بازداشت موقت، اقدامی تأمینی است که در جهت سلب آزادی متهم در تمام مدت یا قسمتی از فرآیند دادرسی کیفری انجام می‌گیرد. تعارض بازداشت موقت با اصل برائت و فرض بی‌گناهی متهم قبل از صدور حکم قطعی و لازم‌الاجرا شدن آن، از جمله تصمیمات بسیار مهم، حساس و مشکلی است که در زمان تعقیب و تحقیق از متهمین، توسط بازپرس، دادستان یا سایر مقامات قضایی اتخاذ می‌گردد.

حساسیت و مشکل بودن این تصمیم قضایی از آن جهت است که هنوز مجرم بودن متهم در فرآیند دادرسی کیفری به اثبات نرسیده و احتمال بی‌گناهی یا فقد ادله اثباتی جرم در مورد متهم وجود دارد. به همین علت، مقامات صلاحیت‌داری که می‌خواهند این قرار مهم و حساس را در مورد متهم یا متهمین صادر کنند باید دلایل، اسناد و مدارک کافی دال بر ایراد حداقل اتهام به متهم را در اختیار داشته باشند و به صرف ظن و گمان، نسبت به سلب آزادی از متهم مبادرت نورزند. اصل برائت و فرض بی‌گناهی متهم و حفظ کرامت انسانی اشخاص از آن چنان اهمیتی برخوردار است که در قوانین کیفری نظام‌های حقوقی کشورها به آن توجه شده و مقررات سخت‌گیرانه‌ای برای صدور قرار بازداشت از سوی قانون‌گذاران به تصویب رسانده‌اند و حتی برخی از کشورها اصولاً بازداشت موقت را از نظام دادرسی کیفری خویش حذف کرده‌اند که البته نوعی تفریط به نظر می‌رسد.

به عبارت دیگر؛ ایجاد تعادلی واقع‌بینانه و منطقی میان تأمین حقوق فردی متهم با لزوم اعاده نظم لطمه‌دیده از جرم و تأمین حقوق جامعه و بزه‌دیدگان امری صعب و دشوار است.

حفظ کرامت انسانی آحاد مردم، از آموزه‌ها و مبانی دین اسلام می‌باشد و همیشه مورد تأیید و تأکید ائمه اطهار (ع) خصوصاً پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع) قرار داشته است. با نگاهی به بیانات، خطبه‌ها و نامه‌های حضرت علی (ع) در نهج‌البلاغه می‌توان به اهمیت رعایت حقوق مردم از سوی حاکمان پی برد.

امام خمینی (ره) نیز در فرمان ۸ ماده‌ای خود در سال ۱۳۶۱ بر این امر اساسی تأکید فرموده و فرمان دادند تا تمام سازمان‌های دولتی به‌ویژه دستگاه قضایی، احکام اسلامی را جایگزین احکام طاغوتی رژیم جبار سابق نمایند. ایشان در بند ۴ این فرمان تاریخی چنین فرمودند: «هیچ‌کس حق ندارد کسی را بدون حکم قاضی؛ که از روی موازین شرعی باید باشد، توقیف کند یا احضار نماید، هرچند مدت توقیف، کم باشد. توقیف یا احضار، جرم به‌عنف است و موجب تعزیر شرعی است.»

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به‌عنوان میثاق ملی بین مردم و حاکمان، در فصل سوم به حقوق ملت پرداخته و تمامی تضمینات لازم برای رعایت حقوق مردم را در اصول متعددی برشمرده و قانون‌گذاران عادی را مکلف نموده در مسیر قانون‌گذاری، به این اصول توجه نموده و شورای نگهبان را نیز مکلف ساخته در زمان بررسی قوانین، به این اصول پایبند بوده و اگر قوانین عادی مغایر با اصول قانون اساسی و شرع مقدس اسلام باشد آن را مردود اعلام نمایند. در این راستا یکی از اصول مرتبط با موضوع بازداشت موقت متهمین، اصل ۳۲ قانون اساسی است که مقرر می‌دارد؛

«هیچ‌کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند. در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل، بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ساعت، پرونده مقدماتی به مراجع صالحه قضایی ارسال و مقدمات محاکمه در اسرع وقت فراهم گردد، متخلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود.»

قانون اساسی سوریه مصوب ۲۰۱۲ در بند اول اصل ۵۳ در این باره تصریح نموده: "بازجویی یا بازداشت هیچ‌کس جایز نیست مگر به موجب دستور یا قراری که توسط مقام صالح قضایی صادر

گردد و یا در صورتی که فرد، در حال ارتکاب جرم مشهود بوده و یا برای حاضر نمودنش نزد مقامات قضایی به اتهام ارتکاب جنایت یا جنحه‌ای دستگیر شود."

بند دوم اصل ۵۱ قانون سوریه مصوب سال ۲۰۱۲ در این باره تصریح می‌نماید: "هر متهمی بی‌گناه است مگر این که بر اساس حکم قطعی قضایی که در نتیجه محاکمه‌ای عادلانه صادر شده، محکوم گردد."

بند سوم از اصل ۵۳ قانون فوق نیز مقرر می‌دارد: "هر شخصی که بازداشت شود می‌بایست علل بازداشت و حقوقش به وی ابلاغ گردد و ادامه بازداشت وی بر اساس دستور اداری جایز نیست مگر بنا به دستور قضایی خاص در این زمینه."

قرار بازداشت موقت که به آن توقیف احتیاطی نیز گفته می‌شود عبارت است از سلب آزادی از متهم و زندانی کردن او در طول تمام یا قسمتی از تحقیقات مقدماتی که ممکن است تا صدور حکم قطعی و یا اجرای آن ادامه یابد و هدف از آن، حصول اطمینان از دسترسی به متهم، حضور به‌موقع وی در مرجع قضایی، جلوگیری از فرار یا اخفای وی و یا امحاء آثار جرم و تبانی با شرکا و معاونین احتمالی جرم می‌باشد.

همان‌طور که اشاره شد این قرار به دلایلی از جمله سلب آزادی شخص، قبل از صدور حکم محکومیت او، مورد انتقاد قرار گرفته است، اما در مقابل، دلایلی نیز در توجیه توسل به آن مطرح شده است. در تقابل میان دلایل موافقان و مخالفان قرار بازداشت موقت، نهایتاً این قرار در کشورهای مختلف از جمله در کشور ما پذیرفته شده، لیکن بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری، صدور آن، صرفاً در موارد خاص و با شرایط ویژه‌ای تجویز گردیده است. در این راستا بررسی و مقایسه نحوه صدور این قرار در ایران، با موارد و شرایط صدور آن در قوانین سایر کشورها می‌تواند ما را به درک و فهم صحیحی درباره نقاط ضعف و قوت هر یک از نظام‌های حقوقی مورد نظر نسبت به صدور این قرار نائل نماید.

به عبارت دیگر؛ به دلیل اهمیت این قرار، قانون‌گذاران هر کشور، «موارد» و «شرایط» صدور آن را از قبل تعیین کرده‌اند تا صرفاً در آن موارد و با وجود آن شرایط، مقامات قضایی ذیصلاح بتوانند

چنین قراری صادر نمایند. منظور از «موارد صدور قرار بازداشت» جرائمی است که اگر شخصی، متهم به ارتکاب آن‌ها باشد، صدور قرار بازداشت در مورد او جایز است. این جرائم، طبعاً جرائم مهمی هستند و قانون‌گذار نخواستہ است که متهم شدن به هر جرمی حتی کم‌اهمیت، مجوزی برای بازداشت افراد باشد.

بررسی و مطالعه تطبیقی نظام‌های حقوقی کشورهای ایران و سوریه در خصوص موارد و شرایط قرار بازداشت موقت، به‌عنوان دو کشور مسلمان با مشترکات فراوان در زمینه دینی، فرهنگی و اجتماعی، می‌تواند نقاط ضعف و قوت هر یک از نظام‌های حقوقی این دو کشور را در زمینه قرار بازداشت موقت؛ از نظر نحوه و میزان حفظ حقوق متهم، بزه دیده و جامعه، آشکار سازد.

ب- اهمیت موضوع

قانون‌گذاران ایران با تصویب قانون آیین دادرسی کیفری در سال ۱۳۹۲ تدابیری را در راستای تأمین حقوق متهمین پیش‌بینی نموده‌اند که در مقایسه با قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۷۸ گامی مؤثر در این جهت محسوب می‌گردد.

در این میان، موضوع قرار بازداشت موقت، از مهم‌ترین و چالش برانگیزترین موضوعاتی است که مقنن، سعی کرده تا با ضابطه‌مند کردن آن، ضمن پیشگیری از تفویض اختیارات بی‌حساب به قضات، نسبت به تأمین حقوق و آزادی‌های متهم و فراهم نمودن شرایط دادرسی منصفانه برای وی اقدام نماید. تمهیداتی نظیر محدود کردن جرائمی که مشمول صدور قرار بازداشت موقت می‌گردند، کاهش دادن مدت بازداشت، پیش‌بینی احتمال ایراد خسارت به متهم و لزوم جبران آن در صورت صدور بی‌مورد قرار بازداشت و نیز تلاش برای لغو قرارهای بازداشت موقت الزامی، در همین راستا ارزیابی می‌شوند.

از آنجایی که این قرار، آثار و تبعات منفی بر متهم، خانواده‌اش و حتی بر کشور از نظر سیاسی و بین‌المللی خواهد داشت، مقامات ذی‌صلاح علاوه بر رعایت اصول و مبانی قانونی حاکم، باید

تشریفات صدور قرار قانونی بازداشت موقت را نیز نسبت به متهمین مراعات نمایند و در صورت عدم رعایت قوانین و مقررات حاکم، با ضمانت اجرای کیفری و اداری مواجه خواهند شد.

این تدابیر و پیش‌بینی‌ها برای تحصیل حقوق متهمین، مؤثر ارزیابی می‌گردد، لیکن از طرفی با توجه به رشد قابل توجه جرائم در جوامع، خصوصاً جرائمی نظیر مفسد مالی و اقتصادی که موجب ایراد خسارات جدی مادی و معنوی به پیکره جوامع اسلامی می‌گردد و با توجه به مطالبات روزافزون مردم و برخی مقامات عالی کشور که خواهان برخورد قاطع نسبت به متعدیان به حقوق جامعه هستند، ضروری به نظر می‌رسد قابلیت و ظرفیت قرار بازداشت موقت در قانون آیین دادرسی کیفری، در راستای تأمین حقوق جامعه و بزه دیده نیز مورد ارزیابی قرار گیرد.

قانون آیین دادرسی کیفری سوریه در این زمینه بیشتر به حقوق اجتماع و بزه‌دیده نظر داشته و در همین راستا اختیارات بیشتری به بازپرس و قضات ذی صلاح جهت صدور قرار بازداشت، منظور نموده است و از این نظر تفاوت‌های قابل توجهی نسبت به قانون آیین دادرسی کیفری ایران دارد.

عدم انجام هرگونه تحقیق در زمینه چگونگی قرار بازداشت موقت در کشور سوریه به‌عنوان کشوری مسلمان با مشترکات جدی در زمینه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی با ایران و بالطبع، فقدان هرگونه پژوهش درباره بررسی و مطالعه تطبیقی قرار بازداشت موقت در نظام‌های کیفری کشورهای ایران و سوریه، علت و انگیزه مؤثر در این زمینه می‌باشد. این پایان‌نامه، تلاشی در جهت یافتن مهم‌ترین نقاط ضعف و قوت نظام‌های کیفری ایران و سوریه در زمینه قرار بازداشت موقت، می‌باشد.

ج- اهداف تحقیق

اهداف نزدیک و اولیه از انجام این پایان‌نامه عبارتند از:

- ۱) تشریح وجوه اشتراک و اختلاف صدور قرار بازداشت موقت در نظام کیفری ایران و سوریه
- ۲) تشریح نقاط ضعف و قوت قرار بازداشت موقت در نظام کیفری ایران و سوریه

لیکن در خصوص اهداف متوسط و نهایی می‌توان بیان داشت که نتایج تحقیقات و پژوهش محققین رشته حقوق جزا درباره قرار بازداشت موقت می‌تواند در راستای کمک به روبه قضایی و همچنین تصحیح و تغییرات آتی احتمالی در قوانین مربوط به این قرار در آیین دادرسی کیفری، مورد استفاده قرار گیرد.

از طرفی به دلیل اهمیت موضوع و ضرورت انجام تحقیقات جدی برای حفظ و تحصیل هم‌زمان حقوق متهمین، جامعه و بزه دیدگان، این پایان‌نامه می‌تواند راهگشای انجام تحقیقات عمیق و جدی‌تر در این زمینه باشد.

د- سوالات تحقیق

۱- سؤال اصلی:

مهم‌ترین نقاط ضعف و قوت قوانین کیفری ایران و سوریه در زمینه قرار بازداشت موقت، در مقایسه با یکدیگر کدامند؟

۲- سوالات فرعی:

۱-۲ قرار بازداشت موقت در قوانین کیفری ایران و سوریه در مقایسه با یکدیگر چگونه و چه میزان با حقوق متهمین هماهنگی دارد؟

۲-۲ قرار بازداشت موقت در قوانین کیفری ایران و سوریه در مقایسه با یکدیگر به چه میزان و به چه نحو در تأمین حقوق جامعه و بزه‌دیدگان هماهنگی دارد؟

ه - فرضیات تحقیق

۱- با عنایت به قدمت ۷۰ ساله قانون آیین دادرسی کیفری سوریه، نقاط ضعف جدی در زمینه موضوع قرار بازداشت موقت در آن ملاحظه می‌شود. نظر به این که قانون آیین دادرسی کیفری ایران تاکنون چند بار پس از پیروزی انقلاب اسلامی تغییر یافته لذا در این زمینه نقایص و ضعف‌های قبلی به تدریج کمتر شده است.

۲- قوانین قرار بازداشت موقت در قوانین کیفری ایران و سوریه در زمینه تأمین حقوق متهم دارای مزایا و معایبی هستند. (مواردی نظیر پیش‌بینی یا عدم پیش‌بینی حق اعتراض نسبت به قرار بازداشت صادره، تعیین و یا عدم تعیین سقف مدت زمان بازداشت موقت)

۳- قوانین کیفری ایران و سوریه در ارتباط با قرار بازداشت موقت، در زمینه تأمین حقوق بزه دیده و جامعه دارای مزایا و معایبی هستند. (مواردی نظیر باسط‌الید بودن و یا محدود بودن اختیارات مقامات قضایی در صدور قرار بازداشت)

و- روش تحقیق

در تحقیق حاضر به تبعیت از بیشتر تحقیقات انجام‌گرفته در ارتباط با رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از روش مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. نتایج و مطالب به‌دست‌آمده از طریق فوق درنهایت، مورد تجزیه و تحلیل و نگاه تطبیقی قرار گرفته و به عبارتی در این مرحله از روش تحلیلی- توصیفی بهره گرفته شده است.

ز- ساختار تحقیق

این پایان نامه شامل یک مقدمه، سه فصل، نتایج و پیشنهادها می‌گردد. در مقدمه ضمن بیان مسأله، اهمیت موضوع، اهداف تحقیق، سوالات، فرضیات، روش و پیشینه تحقیق بیان گردیده است.

فصل اول با عنوان کلیات، شامل مبحث مفاهیم اعم از مفاهیم لغوی و اصطلاحی قرار تامین و قرار بازداشت موقت و نیز مقایسه برخی مفاهیم مشابه با قرار بازداشت می‌گردد.

در مبحث دوم، پیشینه تاریخی بازداشت موقت در ایران و رم باستان و سوریه ارائه شده است. مبحث سوم به موضوع بازداشت در عصر اسلام اعم از فقه امامیه و فقه عامه اختصاص دارد و مبحث چهارم نیز به بررسی اهداف، پیامدها، مزایا و معایب قرار بازداشت موقت پرداخته است.

فصل دوم پایان‌نامه تحت عنوان؛ ضوابط ناظر بر صدور قرار بازداشت موقت، شامل مبحث قلمرو و جواز بازداشت موقت و نیز مبحث مراجع صالح در صدور این قرار اعم از دادسراها، دادگاه‌ها و سایر مراجع ذیربط در کشورهای ایران و سوریه می‌باشد.

فصل سوم پایان‌نامه نیز با عنوان؛ آثار مترتب بر صدور قرار بازداشت موقت، شامل مبحث آثار ناظر در زمان صدور این قرار و نیز مبحث آثار ناشی از اجرای قرار مزبور می‌گردد. در این مباحث به مواردی نظیر ایجاد حق اعتراض برای متهم نسبت به صدور قرار بازداشت، تکالیف مرجع قضایی در این باره، مدت استمرار قرار بازداشت و نیز ضرورت احتساب ایام بازداشت در محکومیت‌های کیفری اشاره شده است.

در پایان نیز ضمن نتیجه‌گیری از مباحث مطرح شده پیشنهادهایی برای رفع برخی مشکلات در زمینه قرار بازداشت متهمین ارائه گردیده است.

ساختار این پایان‌نامه، متناسب با موضوع آن یعنی قرار بازداشت موقت در آیین دادرسی کیفری تنظیم گردیده است. به منظور مشخص نمودن مراحل و ابعاد مختلف این قرار و جایگاه آن در آیین دادرسی کیفری ایران و سوریه و نیز مقایسه شرایط و ویژگی‌های این قرار در قوانین کشورهای مذکور، ساختار پایان‌نامه به شکل مورد نظر پی‌ریزی و تنظیم گردیده است تا بتوان تعارضات مربوط به قرار بازداشت را در قوانین این کشورها مورد بررسی قرار داد.

ح- پیشینه تحقیق

۱- الهی منش، محمدرضا در سال ۱۳۹۱ کتابی تحت عنوان «قرار بازداشت موقت و جایگزین‌های آن در حقوق ایران و فرانسه» در حدود ۳۸۰ صفحه تألیف کرده است. در این کتاب، مسائل مطرح

شده درباره بازداشت متهم عبارتند از: انواع قرارها، مفهوم و مبنای قرار بازداشت، هدف این قرار، طرق مختلف رفع اثر بازداشت موقت و همچنین سیاست‌های متفاوت نسبت به قرار بازداشت موقت و جایگزین‌های آن در دو نظام دادرسی کیفری ایران و فرانسه و ضرورت تعیین مهلت معین برای مرجع تجدیدنظر در رسیدگی به اعتراض به قرار بازداشت موقت. مهم‌ترین قسمت در این کتاب، قرارهای جایگزین و نظارت قضایی است.

۲- سردار شهرکی، پروانه ۱۳۸۶ پایان‌نامه با عنوان «قرار بازداشت موقت در حقوق کیفری ایران و اسناد بین‌الملل» پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده حقوق. دانشگاه آزاد اسلامی.

در این پژوهش درباره بازداشت موقت تعریف مفصل ارائه و نظریات مخالفان و موافقان با آن بیان شده و موارد خاص، ضوابط عام و مقامات صالح برای آن توضیح داده شده و نتیجه‌ای بر اساس ماده ۳ «اعلامیه جهانی حقوق بشر» به دست داده است.

موارد و مطالب مطرح شده در این پایان‌نامه عبارتند از: مفهوم و سابقه تاریخی بازداشت موقت، معنا و تعریف و اهداف آن قرار، رویکرد قانون‌گذار ایران و اسناد بین‌الملل در این موضوع و ... در مورد موضوع قرار بازداشت موقت در آیین دادرسی کیفری و سایر قوانین جزایی نیز تحقیقات و تألیفات خوبی انجام شده است که حاصل برخی از آن‌ها عبارتند از:

۳- خالقی، علی. (۱۳۹۵). آیین دادرسی کیفری جلد اول. تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

۴- یزدانیان، محمدرضا. (۱۳۹۴) نوآوری‌های قانون جدید آیین دادرسی کیفری در مورد قرار بازداشت موقت: رویکرد تطبیقی. ۸ (۳۱).

۵- کوشا، جعفر. (۱۳۸۵) مقاله اصول حاکم بر قرار بازداشت موقت. روزنامه اعتماد ملی. مورخ ۱۳۸۵/۶/۳.

۶- خالسی، رضا و خالسی، امین. (۱۳۹۵). اصول حاکم بر قرار بازداشت موقت (ایران و اروپا). تهران: شاپرک سرخ.